

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

The Development of Instructional Model on Small-Sized School

อาทิตยา ปัญญา¹, อมรรัตน์ วัฒนารัตน์², วาริรัตน์ แก้วอุไร³, ปกรณ์ ประจันบาน⁴

Atittaya Punya, Amornrat Wattanatorn, Wareerat Kaewurai, Prakron Pajaban

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก 2) เพื่อสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก 4) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กโดยการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ นำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 5 โรงเรียน ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

- 1) แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก คือ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยใช้ภาษาไทยเป็นแกน จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือและการใช้สื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการก่อนการจัดการเรียนรู้ ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และขั้นประเมินผลการเรียนรู้
- 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการ ขั้นจัดการเรียนรู้ และขั้นประเมิน ในขั้นตอนจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ได้แก่ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (introduction) ขั้นกิจกรรม (activities) ขั้นดูแลกำกับ (monitoring) ขั้นแนะนำช่วยเหลือ (mentoring) ขั้นสรุปและสะท้อน (conclusion & reflection)
- 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก 5 โรงเรียน พบว่า มีการนำไปใช้ 2 แบบ คือ แบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และแบบคละชั้น
- 4) ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ส่วนใหญ่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีความเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, โรงเรียนขนาดเล็ก

¹ นิสิตระดับปริญญาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

³ รองศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the best practices of master teachers on small-sized schools 2) to develop an instructional model on small-sized schools and study its quality 3) to implement the instructional model on small-sized schools 4) to evaluate the instructional model on small-sized schools. The procedure of the development were ; 1) analyzing foundations on child-centered approach and in-depth interview about the best practices of master teachers on small-sized schools, 2) constructing the instructional model on small-sized schools from gathered information, 3) implementing the developed model by the 5 small-sized schools in lower-northern area and 4) evaluating the developed model by stakeholders.

The results of research were as follows:

1) The best practices of master teachers on small-sized schools are based on Integrated approach, cooperative approach and using materials. It comprised of 3 stages ; preparation stage, instruction stage and assessment stage.

2) The instructional model on small-sized schools comprised of 3 stages as follow : preparation, instruction and assessment. The instruction stage comprised of 5 steps as follow : introduction, activities, monitoring, mentoring and conclusion & reflection.

3) When the instructional model on small-sized schools was implemented in 5 schools. It was found that it was implemented in 2 types ; The instructional model on small-sized schools : Multi-content area integration and Multi-class.

4) The evaluation of the instructional model on small-sized schools, it was found that the instructional model on small-sized schools were most in the highest level.

Key words : instructional model, small-sized schools

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ เพื่อให้เด็กในวัยเรียนทุกคนได้เรียนอย่างมีคุณภาพ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีโรงเรียนที่อยู่ในสังกัด จำนวน 31,424 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 2)ดูแลจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกพื้นที่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียน 1-120 คน จำนวน 14,397 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 45.82 ของจำนวนโรงเรียนทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน, 2554, หน้า 11) และจำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี

จากการศึกษาปัญหาในการจัดการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ขาดครูที่มีความรู้ความสามารถ เนื่องจากครูที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้อย่างเข้าปออยู่ในโรงเรียนที่ใหญ่กว่าหรือย้ายเข้าไปในโรงเรียนที่อยู่ในเมืองซึ่งมีความเจริญมากกว่า ครูที่อยู่ในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มาจากการบรรจุแต่งตั้งใหม่หรือเป็นครูอัตราจ้างซึ่งยังขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ 2) จำนวนครูไม่ครบตามชั้นเรียน ส่วนใหญ่ต้องสอนประจำชั้น ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ คนละ 2-3 ชั้นเรียน 3) โรงเรียนขาดสื่อ อุปกรณ์การเรียนต่างๆ ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ขาดอุปกรณ์ที่ทันสมัย อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง ระบบการติดต่อสื่อสารทาง

โทรศัพท์พื้นฐาน หรือสัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น

4) การนิเทศติดตามดูแลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทำได้ไม่มากนัก เนื่องจากระยะทางที่ไกล ใช้เวลาในการเดินทางมากโดยเฉพาะการเดินทางในช่วงฤดูฝน ยิ่งเพิ่มความยากลำบากในการเดินทางมากขึ้น

5) จำนวนนักเรียนที่ลดลงในแต่ละปี เนื่องจากปัญหาการละทิ้งถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่ของคนในชุมชนประชากรของคนวัยเจริญพันธุ์ในชุมชนจึงลดลง ส่งผลให้ประชากรวัยเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง

6) โรงเรียนเอกชนมีการขยายตัวเป็นอย่างมาก คนในชุมชนที่มีฐานะค่อนข้างดี นิยมส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนเอกชนที่อยู่ไกลออกไปจากชุมชน

7) เมื่อจำนวนนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กลดลง เงินงบประมาณอุดหนุนรายหัวจึงลดลงตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการจัดสรร(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554, หน้า 19)

นอกจากนี้ จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบสอง (ช่วงปี พ.ศ.2549-2553) โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่า เมื่อจำแนกผลการประเมินสถานศึกษาตามขนาดสถานศึกษา พบว่าสถานศึกษาขนาดเล็กมีอัตราการได้รับการรับรองมาตรฐานต่ำสุด คือเพียงร้อยละ 32 ในขณะที่สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ และขนาดกลาง ได้รับการรับรองในอัตราร้อยละ 72 ร้อยละ 60 และร้อยละ 42 ตามลำดับเมื่อพิจารณามาตรฐานด้านครู มาตรฐานที่ 22 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนขนาดเล็กที่ได้รับผลการประเมินในระดับดี มีเพียงร้อยละ 28.70 ขณะที่โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ได้รับผลการประเมินในระดับดี ร้อยละ 41.00, 60.80 และ 74.70 ตามลำดับ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2550, หน้า 10)

จากแนวคิดของนักการศึกษา งานวิจัย และข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ เห็นได้ว่าแนวทางการการพัฒนาผู้เรียนที่ควรจะเป็นเริ่มต้นจากครูที่สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้สำนักงาน

เลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินงานตามโครงการครูต้นแบบ พุทธศักราช 2541-2544 ได้มุ่งสรรหาครูที่มีผลงานการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ดีเด่นสามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547, หน้า 2) ครูต้นแบบกลุ่มนี้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติและสนับสนุนให้เผยแพร่กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้แก่ครูเครือข่ายในลักษณะกัลยาณมิตรนิเทศ จากการวิเคราะห์เอกสารกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูต้นแบบ พบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เป็นสากล ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547) ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดที่จะพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กจากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวขึ้น

แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integrated Instructional Approach) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความรู้ความคิดรวบยอดหรือทักษะเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เป็นองค์รวม สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 มาตรา 23 กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมซึ่งเป็นไปตามสภาพจริงของสังคม การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงเนื้อหาสาระทั้งหลายเข้าด้วยกันอย่างมีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ลักษณะสำคัญคือเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยการสร้างเป็นหัวข้อเรื่อง (Theme) เป็นหน่วยการเรียนรู้ (Learning Unit) ที่เชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาสัมพันธ์กับสาระการเรียนรู้ที่เป็นแกนกลางเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดและมีทักษะในการแก้ปัญหาและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันได้

ส่วนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อการเรียนรู้นั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะเป็นผู้ออกแบบว่าจะใช้สื่อแต่ละชนิดเมื่อไหร่ อย่างไรจึงจะได้ผลเต็มที่ ผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการใช้สื่อ และการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้สื่อ

ด้วย การใช้สื่อการเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลดี นั้น โดยทั่วไปมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนเลือกสื่อการเรียนรู้ มีหลักเกณฑ์คือ เลือกสื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้เลือกสื่อให้เหมาะสมกับวัยผู้เรียนเหมาะสมกับระดับสติปัญญา ความสามารถความต้องการ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน 2) ขั้นตอนเตรียมสื่อการเรียนรู้ คือการตรวจสอบสภาพสื่อการเรียนรู้ว่าอยู่ในสภาพพร้อมที่จะนำไปใช้โดยไม่เกิดปัญหาเตรียมจำนวนสื่อให้เพียงพอกับจำนวนผู้เรียนเตรียมสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องใช้ควบคู่กับสื่อการเรียนรู้เพื่อสะดวกต่อการใช้ 3) ขั้นตอนนำไปใช้ เป็นการนำสื่อการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยปฏิบัติตามขั้นตอนวิธีการและเวลาที่กำหนดไว้ 4) ขั้นตอนประเมินผลการใช้ ทำให้ทราบผลสัมฤทธิ์ในการใช้สื่อว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ได้ผลมากน้อยเพียงใด

แนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก แนวทางที่สาม ได้แก่ การประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดของนักการศึกษาคนสำคัญคือ เดวิด จอห์นสัน (David Johnson) และร็อบเบิร์ต จอห์นสัน (Roger Johnson) การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การเรียนรู้เป็นกลุ่มเล็กๆ โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน ทำงานร่วมกัน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่มร่วมกัน (Johnson and Johnson, 1993, p.9) Office of Educational Research and Improvement (1992) ได้ให้ความหมายของ Cooperative Learning ว่าเป็นกลยุทธ์ทางการสอนที่ประสบผลสำเร็จในทีมขนาดเล็ก ซึ่งนักเรียนมีระดับความสามารถแตกต่างกัน ใช้ความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการปรับปรุงความเข้าใจต่อเนื้อหา สมาชิกแต่ละคนในทีมต้องมีความรับผิดชอบการเรียนรู้ส่วนตน และมีการช่วยเหลือเพื่อนร่วมทีมในการเรียนรู้ด้วย การสร้างบรรยากาศเพื่อให้บังเกิดการบรรลุผลสำเร็จที่ตั้งไว้การเรียนรู้แบบร่วมมือ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ (ทิตินา แคมมณี, 2545, หน้า 99) ดังนี้ 1) การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (positive interdependence) 2) การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (face-to-face promotive interaction) 3) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน (individual accountability) 4) การใช้ทักษะการ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (interpersonal and small-group skills) และ 5) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (group processing) ได้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสิทธิภาพด้านกระบวนการพัฒนาผู้เรียน ก็คือการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ในปัจจุบันยังไม่มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่เหมาะสมสำหรับครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้สื่อการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีบริบทต่างๆ อย่างได้ผล

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก
2. เพื่อสร้างและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก
4. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก มีขอบเขตของการวิจัย ตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้สื่อการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยมีขั้นตอน 3 ขั้นตอน

ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ ขั้นตอนจัดการเรียนรู้ และขั้นประเมิน ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูลได้แก่ ครุต้นแบบของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ที่มี ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ ในโรงเรียนขนาดเล็ก มากกว่า 10 ปี จำนวน 5 ท่าน ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ของครุต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพของ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก และคุณภาพ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 ท่าน ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ความเหมาะสมและความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการ เรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุใน โรงเรียนขนาดเล็ก ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็กในเขตภาคเหนือตอนล่างโดยการเลือก แบบเจาะจง (Purposive sampling) ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก ขอบเขตด้านเนื้อหา คือการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุใน โรงเรียนขนาดเล็กโดยประยุกต์ใช้แนวคิดในการประเมิน ของแฮมมอนด์ (Robert L. Hammond, 1973, pp.157-170 as cited in Gwendolyn J. Ogle, 2002, p. 26) ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุใน โรงเรียนขนาดเล็ก ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ผลการ ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุในโรงเรียน ขนาดเล็กในมิติด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านสถาบัน และ ด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก มีขั้นตอนการวิจัยตาม ขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาแนวทางการจัดการ เรียนรู้ของครุต้นแบบในโรงเรียนขนาดเล็ก

1. ศึกษาเอกสารแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญของนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ สังเคราะห์เป็นประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ครุต้นแบบใน โรงเรียนขนาดเล็กได้ ดังนี้ 1.1) การเตรียมการก่อนการ จัดการเรียนรู้ 1.2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 1.3) การ ประเมินผลการเรียนรู้

2. ดำเนินการสัมภาษณ์ครุต้นแบบในโรงเรียน ขนาดเล็ก จำนวน 5 ท่าน

3. สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครุ ต้นแบบสร้างเป็นรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบย่อย สำหรับใช้ในการยกร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุ ในโรงเรียนขนาดเล็ก

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและหาคุณภาพของ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก

1. ศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาไทยและ ต่างประเทศเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ของครุในโรงเรียนขนาดเล็ก 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาของรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ 2) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และ 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) บทบาทสำคัญของครุในแต่ละขั้น ส่วนที่ 3 ประกอบ ด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการนำรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ไปใช้

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครุต้นแบบ ทั้ง 5 ท่าน กำหนดเป็นบทบาทสำคัญของครุในการ จัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุใน โรงเรียนขนาดเล็กตามขั้นตอน

3. ยกร่างเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุ ในโรงเรียนขนาดเล็ก (ฉบับร่าง)

4. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครุใน โรงเรียนขนาดเล็ก (ฉบับร่าง) ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้องในเชิงทฤษฎีของรูปแบบ และ

ความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่างๆ

5. ปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก (ฉบับร่าง) ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ พัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก (ฉบับปรับปรุง 1)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

1. เลือกกลุ่มเป้าหมายโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความสมัครใจทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กและมีความพร้อมในการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection)

2. เตรียมความพร้อมก่อนการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กโดยการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 โรงเรียน

3. ครูผู้สอนดำเนินการออกแบบหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้วิจัยและครูผู้สอนตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปทดลองใช้ และเตรียมสื่อการเรียนรู้ร่วมกัน

4. ครูผู้สอนดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กตามแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งได้เตรียมไว้

5. ศึกษาภาคสนามระหว่างการทดลองใช้โดยการสังเกต สอดถาม สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เก็บข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ความสะดวกในการนำไปใช้ ข้อจำกัดปัญหาและอุปสรรคของการนำไปใช้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก มีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาตัวบ่งชี้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของคณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพสถานศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ

การศึกษา (องค์การมหาชน) มากำหนดเป็นประเด็นการประเมิน

2. จัดทำแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กโดยประยุกต์ใช้แนวคิดในการประเมินของแฮมมอนด์ กำหนดมิติการประเมินเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านการจัดการเรียนรู้ มิติด้านสถาบัน และมิติด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้

3. นำแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กที่สร้างขึ้นไปเก็บข้อมูลกับครูผู้สอน ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์ที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนขนาดเล็กหลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้ง 5 โรงเรียน

4. วิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ หลักการของรูปแบบ และวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 ประกอบด้วย ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และบทบาทสำคัญของครู ส่วนที่ 3 ประกอบด้วย การส่งเสริมสนับสนุนการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบ แบ่งเป็น 3 ขั้น ดังนี้ ขั้นเตรียมการ ขั้นจัดการเรียนรู้ และขั้นประเมิน แต่ละขั้นมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นเตรียมการ เป็นการกำหนดบทบาทครูก่อนการจัดการเรียนรู้ ในด้านการเตรียมหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมกลุ่มผู้เรียน การเตรียมสื่อและแหล่งการเรียนรู้

ขั้นจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ได้แก่

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (Introduction) หมายถึง การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน แจ้งวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และนำเสนอภาพรวมของบทเรียน

2.2 ขั้นกิจกรรม (Activities) หมายถึง การทบทวนความรู้เดิม จัดกิจกรรมโดยใช้สื่อและ

ตัวอย่าง ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

2.3 ขั้นดูแล กำกับ (Monitoring) หมายถึง การดูแลควบคุมเวลาในการดำเนินกิจกรรม และการบริหารจัดการชั้นเรียน

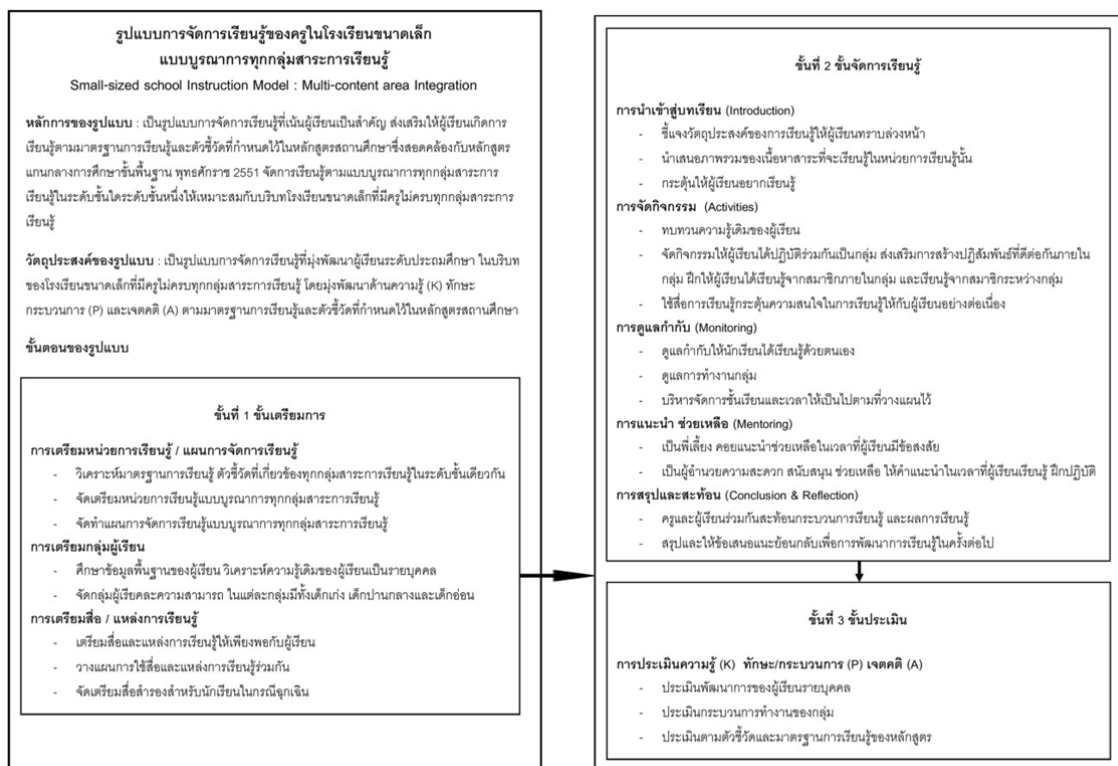
2.4 ขั้นแนะนำ ช่วยเหลือ (Mentoring) หมายถึง การเป็นที่ปรึกษาและผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

2.5 ขั้นสรุปและสะท้อน (Conclusion & Reflection) หมายถึง การสรุปสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะย้อนกลับ

ขั้นประเมิน เป็นการกำหนดบทบาทครูหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ประเมินพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) ประเมินตามวัตถุประสงค์การ

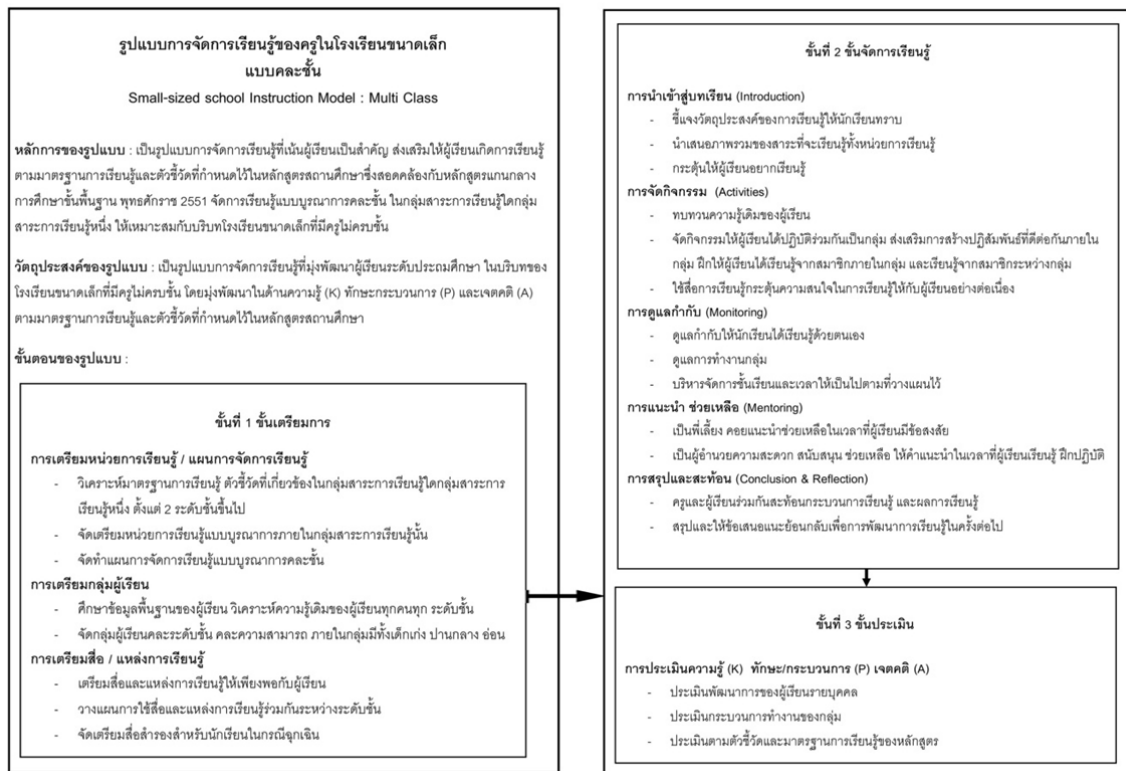
เรียนรู้หรือตัวชี้วัด ด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ และ เจตคติของผู้เรียน (K,P,A)

3. จากกระบวนการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กไปใช้ พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก นำไปใช้ได้ 2 แบบ ดังนี้ แบบที่ 1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กแบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้เหมาะสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูประจำชั้นเป็นผู้สอน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยยึดกลุ่มสาระใดกลุ่มสาระหนึ่งเป็นแกน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กแบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เสนอได้ดังภาพ

แบบที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กแบบคละชั้น เหมาะสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบทุกระดับชั้น ครูผู้สอนที่มีความสามารถความถนัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ใดกลุ่มสาระการเรียนรู้หนึ่ง จัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนถนัด จัดการ

เรียนรู้แบบคละชั้น วัดผลประเมินผลการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กแบบ คละชั้น เสนอได้ดังภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กทั้งแบบบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และแบบคละชั้น ให้ความสำคัญกับขั้นตอนการเตรียมการก่อนการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน
2. ครูผู้สอนควรศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กโดยละเอียด ก่อนนำรูปแบบไปใช้ โดยเฉพาะบทบาทครูในแต่ละขั้นตอนตามรูปแบบ
3. ควรมีการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนขนาดเล็กในชนบทห่างไกลที่มีความต้องการจำเป็นอย่างยิ่งแตกต่างกันไปตามบริบท เช่น รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนชาวเขา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ทิศนา ขัมมณี. (2547). *ศาสตร์การสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิธาน พันทอง.(2548). *ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาศักยภาพโรงเรียนขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร และคณะ. (2546). *การพัฒนาแบบการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้: รายงานการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2. (2551). *คู่มือการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นในโรงเรียนขนาดเล็ก*. Multi-grade Teaching in small school: ดีดีการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: พรึกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). *การเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.(2555). *รายงานการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครู และผู้บริหารสถานศึกษาแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนขนาดเล็ก ระยะที่ 1*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ปี 2551-2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

Gwendolyn J. Ogle. (2002). *Towards A Formative Evaluation Tool*. Doctor of Philosophy in Curriculum and Instruction. Virginia Polytechnic Institute and State University.

Joyce, B. and Weil. (1986). *Models of Teaching (4thed.)*. Englewood Cliffs, N.J. Prentice-Hall.

Susan M. Drake. (1998). *Creating Integrated Curriculum :Proven ways to Increase Student Learning*. California: Corwin Press, Inc.